

Het kind aan het stuur. Executieve functies; het ontwikkelen van zelfsturing.

Angelique van Zon

Bij het maken van deze recensie maak ik dankbaar gebruik van dat deel van mijn brein waar de zogenoemde 'executieve functies' in zijn gelegen. Dat wil zeggen: ik heb ruwweg een indeling van dit artikel in mijn hoofd, ik houd een bepaalde volgorde aan, al schrijvende blijf ik netjes bij mijn onderwerp, ik verlies me niet in details en bovenal: ik houd me aan mijn voornemen om te *schrijven*, zonder tussendoortjes van YouTube, email en Facebook. Planning, organisatie, timemanagement, doelgerichtheid en volgehouden aandacht zijn enkele van een reeks te onderscheiden vaardigheden die nodig zijn om een taak goed uit te kunnen voeren.

Angelique van Zon, logopedist, bespreekt in haar boek 'Het kind aan het stuur' per hoofdstuk elke executieve functie en geeft daarbij concrete voorbeelden van probleemgedrag bij kinderen zoals zij die zelf uit haar praktijk kent. Zoals Max (10) die met zijn wilde speelgedrag dingen kapot maakt of anderen pijn doet, en altijd naar een oorzaak buiten zichzelf wijst als hij daarop aangesproken wordt. Of Najib (10) die in spelsituaties snel in huilen uitbarst en vervolgens bij ouders of leerkracht zijn beklag doet. En Martijn (10) die meteen gaat slaan als hij door iemand (licht) aangeraakt wordt. De auteur analyseert de achterliggende beperkingen en geeft aan hoe ouders (leerkrachten, therapeuten) het kind kunnen helpen om vaardiger te worden in de betrokken functies.

De interventies die ze suggereert zullen voor veel (kinder)therapeuten wel bekend zijn (bijvoorbeeld STOP-DENK-DOE), de bruikbaarheid van dit boek is voor hen dan ook vooral gelegen in het verhelderen van de rol van executieve functies bij probleemgedrag. Van Zon analyseert stap voor stap de problematische situaties en neemt de lezer mee in het onderzoek naar de verschillende deelfuncties en hun onderlinge samenhang. Zij richt zich daarbij niet specifiek op stoornissen waarvan bekend is dat daarbij executieve (deel)functies zwak zijn (zoals bij AD(H)D, autisme en Oppositioneel Opstandige Gedragsstoornis), maar neemt het kind, met bepaalde sterktes en zwaktes in zijn executief functioneren, en het probleemgedrag als uitgangspunt.

Van een puber verwachten we andere dingen dan van een kleuter en om te voorkomen dat we een kind overvragen, dienen we rekening te houden met de rijping van het brein en dus de ontwikkeling van de executieve functies. Het boek geeft een uitgebreide opsomming per leeftijdscategorie waarmee na te gaan is welke vaardigheden op een bepaalde leeftijd beheerst worden. Zo vertonen baby's vanaf 6 maanden oud al beurtgedrag in eenvoudig spelgedrag (inhibitie), kun je van een kind van 9-11 jaar vragen om enkele weken te sparen voor iets wat ze graag willen hebben

(doelgerichtheid) en kan een kind vanaf 12 jaar bewust onderscheid maken tussen het zelfbeeld en het beeld dat anderen van hem of haar hebben (meta-cognitie) .

Dit boek is dan ook niet alleen behulpzaam bij het corrigeren van probleemgedrag, maar biedt ook veel tips om kinderen pedagogisch te stimuleren in de ontwikkeling van executieve vaardigheden. Het gevaar om door te slaan naar de perfecte beheersing van alle executieve functies bezweert de schrijfster door elke deelfunctie ook te relativiseren. Je hoeft heus niet altijd alles op en top strak georganiseerd te hebben, er mag ook ruimte zijn voor levendige en gezellige rommel. En goede, originele ideeën doen zich spontaan voor, als de innerlijke rem er even af is en we zomaar, impulsief, iets kunnen uitproberen. Het zijn welkome kanttekeningen bij al die do's en don'ts van stimulering en correctie.

'Het kind aan het stuur' richt zich op iedereen die, al dan niet professioneel, problemen op het gebied van executieve functies bij kinderen wil signaleren en biedt praktische aanwijzingen om te helpen bij het aanleren van die vaardigheden. Maar zwakke executieve functies hinderen niet alleen kinderen en jonge pubers, ook in de problematiek van volwassenen kan dit herkend worden: negatief over jezelf denken, bijvoorbeeld, omdat je altijd veel plannen maakt en talloze beloftes doet, maar nooit iets tot stand brengt. Of niet begrijpen waarom je zo vaak de kritiek krijgt dat je de kantjes ervan af loopt, terwijl je de boel toch altijd op tijd af hebt. Of je ongelukkig voelen omdat je collega's je grapjes niet weten te waarderen (ze hebben zeker geen gevoel voor humor...) Gelukkig is het brein plastisch; dat betekent dat we, tot op hoge leeftijd, kunnen leren en dus onze executieve functies, alsnog, verder kunnen ontwikkelen. Een vervolg op dit boek, specifiek gericht op volwassenen, zou dan ook zeker welkom zijn.

Irene Diepstraten

Irene Diepstraten (1957) is agoog en neurofeedbacktherapeut.

Uitgever: Kind en Ontwikkeling, 151 pagina's, ISBN: 9789082659405, € 24,90